

Je to právě dnes, co se před devadesáti lety narodil český nakladatel Jan Fromek, člověk ryzího charakteru, a letos v březnu uplynulo 25 let ode dne, kdy tento milovník a věrný spojenec moderního umění zemřel. Velikost Fromkova nakladatelského konání, jež kulminuje v době nejpilnější publikační aktivity básníků a teoretiků poezie, to je v letech 1927–31, je historicky neohraničitelná. Obdivuhodná proto, že šlo o mladé autory, které tehdy znal nepočtený okruh čtenářů. Někteří nakladatelští kolegové soudili, že Fromkova riskantní sázka na mladou avantgardu skončí hospodářskou katastrofou. Podobně vyhraněnou nakladatelskou činnost jsem později našel u pařížského vydavatele surrealista Erica Losfelda. Jde o vzácný mezinárodní nakladatelský rodokmen. Pro Fromka a Losfelda nebyli jejich autoři a ostatní spolupracovníci jen smluvními stranami, ale především přáteli a kamarády, navíc angažovanými spolutvárci edičních programů.

Musím hned předeslat, že není mým úmyslem ani hodnotit Fromkovu ediční činnost, ani se podrobněji zabývat tehdejší uměleckou avantgardou. To učinili přede mnou autoři mnohem povolanější. Mám před očima znamenitou studii o Fromkově Odeonu, doplněnou úplnou bibliografií, kterou napsal literární historik Aleš Zach, a velkoryse koncipovaný sborník *Poetismus*, který pro dosud nedokončenou edici české moderny připravili a komentovali Květoslav Chvatík a Zdeněk Pešat. Obě publikace vyšly v Odeonu dva roky po Fromkově smrti.

Nezbývá tedy nic jiného, než se utéct do soukromého hájmečku a přičinit k charakterice několik neuspořádaných poznámek, které mají charakter osobního vyznání. Od Odeonu si nelze v žádném případě odmyslet Karla Teiga, vůdčího ducha meziválečné umělecké avantgardy, jehož význam vysoko přerostl domácí poměry. Kromě jiného byl důsledným hlasatelem mezinárodní podstaty umění. Teigův vliv je patrný na všem, co Odeon až do roku 1931 podnikal. Teige stvořil pro Odeon nejen krásnou firemní značku, ale je i tvůrcem odeonské knižní kultury. Byl legendárním redaktorem ReDu a MSA, a obdivovaným autorem knížek, které ovlivnily umělecké nazírání a sensibilitu dalších generací.

Právě tak nemohu zapomenout na rozechvění, s kterým jsem poprvé listoval v Apollinairových *Prsech Tiresiových*, vydaných Fromkem v roce 1926. Dodnes je považuji za jednu z nejkrásnějších knížek na světě. Kdo všechno se podílel na jejím neskonale něžném půvabu: Jaroslav Seifert, Josef Šíma, Karel Teige a tiskárna Kryla a Scotti v Novém Jičíně. Být ještě pracovníkem nakladatelství, vydal bych s chutí její dokonalé faksimile.

Další obdivné konstatace: jako soukromý nakladatel musel Fromek hledat od počátku vhodný způsob, jak krýt ztráty z knížek a časopisů avantgardy. Řešení našel v promyšleném vydávání erotické a detektivní literatury. Nečinil tak pochopitelně pirátskými a sprostými praktikami dnešního jarmarečnického trhu. Výběr autorů ani výtvarná tvář těchto knih se nevyvíjela z ostatní náročná produkce. Jako příklad za všechny nechť poslouží vydání Lawrenceova *Milence lady Chatterleyové*. Český překlad vyšel u Fromka o třicet let dříve než v Anglii, kde román zablokovala puritánská cenzura. Pokud jde o kriminální cyklus *Fantomas*, posuďte sami s odstupem šedesáti let výsostnou velkoměstskou poezii, jak ji na obálkách těchto knih vyjádřil barevnými kolážemi Jindřich Štyrský.

Ani Fromkovu nakladatelství se nevyhnuly prapodivné historie, jako byl kupříkladu tanec kolem úředně pozastaveného vydání *Zpěvů Maldororových*, nebo hospodářský neúspěch čtrnáctisvazkového vydání *Proustova díla*, které si v prvním sledu zakoupilo 36 čtenářů, nebo na tehdejší poměry skandální názorové utkání Karla Teiga a Jindřicha Štyrského ve dvou časopisech, které vydával Odeon. Všechny knihy Odeonu měly své pohnuté osudy. Většinou hospodářského charakteru. Žádné z děl básníků a teoretiků umělecké avantgardy neztratilo nic na své dobové kráse.

Proto působí dnes přímo hloupě a neskonale nedoucky všechny naivní pokusy zasypat je popelem zapomnění.

Než skončím, dovolu, abych připomenul události, které předcházely v roce 65 přejmenování SNKLHU na Odeon, události, jichž jsem byl přímým účastníkem. Měl jsem to netušené štěstí, že hned po skončení války jsem se začal stal Fromkovým tajemníkem v nakladatelství Svoboda a u něho, později u Jarmily Prokopové, jsem se vyučil nádhernému a přetěžkému řemeslu, jak vydávat knihy. Koncem padesátých let zprvu nejistě začal – a potom po celá léta šedesátá pokračoval rázněji – návrat skutečných hodnot a nedogmatických kritérií v celé československé kultuře. Byla to plodná léta, plná nadějí na celém území zjitřené půdy svobody. Neuvěřitelně početné doklady tohoto rozmachu leží po ruce, pokud netrpíme dočasnou slepotou nebo leností – a umíme používat korunních svědků nakladatelské činnosti, bibliografických katalogů. Soudím, že bez spravedlivého zhodnocení tohoto údobí celé československé kultury nelze mluvit o jakékoli historické kontinuitě.

Uprostřed těchto nadějných šedesátých let a po předem získaném souhlasu Jana Fromka jsme po vášnivých diskusích změnili tasemnicový název SNKLHU na dnešní Odeon. Fromkovi jsem přislíbil, že pod Teigovou značkou budou v malé čtvercové edici vycházet knížky názorově blízké odkazu Odeonu. Dosud se tak děje.

Je třeba si jen přát, aby dnešní Odeon, který se ctí přežil posledních dvacet krutých let, zdárně překonal všechny současné hospodářské potíže, které sám nezavinil, a trval dál jako přední výspa světové literatury a kultury vůbec.

Úplně nakonec chci jménem Společnosti Karla Teiga poděkovat Odeonu, že se s porozuměním ujal naší iniciativy a uspořádal ze svých knižních fondů tuto komorní výstavu, příbuzným Fromka za zapůjčení portrétních fotografií, Památníku národního písemnictví za fotografie nádherných Teigových koláží, Davidu Pohribnému za plakáty, které jsou počtou protagonistů mezinárodní umělecké avantgardy a které citlivě dotvářejí atmosféru tohoto dnešního prostoru.

BILANCE PSYCHOANALYSY K 31. PROSINCI 1936

BOHUSLAV BROUK

Letos u příležitosti osmdesátých narozenin Sigmunda Freuda vyšlo i v našem tisku mnoho článků o životě a díle tohoto světoznámého vídeňského profesora psychiatrie, tvůrce psychoanalýzy, avšak v podstatě to byly statě nekritické, čistě informativní, navíc promísené jen uznávanými slovy a úctyplnými frázemi. Jejich pisatelé si zajisté uvědomovali, že o oslavencích, právě tak jako o mrtvých, má se mluvit jen to nejlepší. Ovšem je nutno hledat ještě i jinou příčinu, jež přiměla naše kritiky shovívavě nahlížet na psychoanalýsu, a to v tom, že její tvůrce Sigmund Freud je moravský rodák. Narodil se totiž 6. května 1856 v Příboře na Moravě.

Dříve referoval náš seriózní tisk o psychoanalýze jedině v koutku humoru, a když už byl nucen referovat o ní i na jiném místě, zavrhoval ji obvykle velmi brskným způsobem, jakožto znemravňující výmysl smyslné židovské krve, rozjařené zhýralými nocemi vídeňského Prateru. Psychoanalýze to však na štěstí neublížilo, přestála takovéto naivní útoky, vesměs moralisticky naladěné, bez nejménší úhony. Nepřátelé psychoanalýzy v našich zemích byli tím ovšem nepřijemně překvapeni, neboť takto definitivně seznali, že ani nejzavilejší odpor a nenávisť k psychoanalýze není s to ji vyhladit s povrchu zemského, že zesměšňování a zlehčování psychoanalýzy nikterak neublíží. Leč když už chtějí nechtějí byli nuceni uznat její existenci, pokusili se psychoanalýsu

strávit alespoň co nejpříjemnějším způsobem, a to jim nesporně umožnil moravský původ jejího tvůrce Sigmunda Freuda.

Freud stal se pro nás především velkým Moravánem, a proto bylo možno lehce pozměnit i názor na psychoanalysu samu. Moravský původ tvůrce psychoanalysy očistil psychoanalysu od odia, které na ní dosud lpělo. V našem „veřejném“ mínění o psychoanalysě nastal obrat. Dnes, v roce osmdesátých narozenin Sigmunda Freuda, kdy jsme měli příležitost řádně si uvědomit moravský původ tvůrce psychoanalysy, není již psychoanalysa jen zesměšňována, nýbrž poznenáhlu i více méně oceňována a v příštích letech, neztratíme-li se zřetele, že se Freud narodil na Moravě, lze s největší pravděpodobností očekávat, že psychoanalysa, právě tak jako byla dříve odmítána jakožto produkt židovského ducha, bude u nás vynášena jakožto plod ducha moravského. Dost možná, že se přijde i na to, že psychoanalysa by nebyla bývala stvořena, kdyby na plodové blány, v nichž Freud za svého embryonální vývoje spočíval, nebyly dorážely hlasy moravského lidu. Podnět k této domněnce zavdal dokonce již i cizinec, F. Wittels, píše ve své knize *Sigmund Freud* (1924): „V domě (Freudových) rodičů mluvilo se německy, avšak slovanské zvuky dopadaly na procitající bubínky dítěte.“ Tato Wittelsova fráze natropí jistě ještě mnoho zla, neboť „olysalí duchové“ (básnická reminiscence) našeho kulturního života se nepochybně co nejdříve chopí myšlenky učinit z psychoanalysy moravský svéráz, i když jediné, co Freuda k Moravě poutá, jsou tři léta nejtělejšího dětství, které tam prožil, dříve než se jeho rodiče trvale usídlili ve Vídni.

Objevení moravského ducha v psychoanalysě nebude konečně ani tak nesnadným úkolem, jak by se zdálo, jelikož psychoanalysa, jak sama o sobě, tak i svou tendencí, neprohřešuje se nikterak proti arijskému, neposkvřenému duchu moravského lidu. V žádném případě není v ní nutno vidět židovský výmysl, destruktivní a demoralisující učení, jak nám dosud bylo namlouváno. Psychoanalysa vyhovuje plně předpokladu, že arijský duch není s to dát vzkličít nemravným teoriím, které by podryvaly mravní základy dnešní společnosti, neboť nezaujato kritickou poznáváme, že psychoanalysa je ve skutečnosti vysoce mravní naukou. Dříve se sice tvrdilo, že psychoanalysa, vysvětlující vztahy mezi rodiči a dětmi oidipsky a spatřující ve všem společenském životě erotické motivy, rozvrací rodinu a veškeré sociální svazky vůbec, avšak dnes, nezaujati odporem k psychoanalysě, stvořené velkým Moravánem Sigmundem Freudem, poznáváme, že psychoanalysa rodinné, jakož i jiné společenské svazky, naopak utužuje.

Pokud běží speciálně o rodinu, umožňuje totiž psychoanalysa i vysloveným buňičům, lidem naprosto osvobozeným ode všech morálních závazků, oplývat city, které dosavad byly pokládány za šosácké, a žiti tak v souladném rodinném životě. Ctít svého otce a matku není již nutno, díky psychoanalysě, pojímat jako poslušnost čtvrtého přikázání Božího, nýbrž jako svobodný projev neujarmených libidinózních požadavků, jakožto výraz incestních tužeb, běží-li o poměr mezi synem a matkou nebo dcerou a otcem, nebo jakožto výraz homoerotických citů, běží-li o poměr mezi synem a otcem nebo dcerou a matkou. Lásky k rodičům, právě tak jako opačně i lásky rodičů k dětem, není nic mravného, nýbrž rozkošnického, pudového a proto život rodinný je důstojný i ducha revoltujícího. Jen předsudky, které se konečně psychoanalysě podařilo odstranit, překonat a vyvrátit, zbraňovaly dosud lidem nespoutaného ducha vychutnávat rozkoše šosáckého, rodinného života a nerozumně je donucovaly rdít se za sentimentální poměr k rodičům nebo dětem. Týmž způsobem jako o rodinu zasluhuje se ovšem psychoanalysa, jak již bylo výše naznačeno, i o společnost vůbec, o veškeré společenské soužití. Psychoanalysa umožňuje, aby i nejzaprásáhlejší anarchista byl prodchnut naivními, humánními

city, aby miloval všechny své bližní, i své nepřátele, aby snášel nadvládu i bezpráví, atd., neboť takové břímě ukládá si, podle psychoanalytických výkladů, svobodně a pro prosté rozkošnictví svého libida. Polymorfnost libida vzbuzuje homoerotickou náklonnost dělníka k zaměstnavateli, a jelikož je pochopitelné, že v milostném rozdílení je možno snášet největší křivdy, bylo by zvrácené, kdyby dělníci proti svým pánům revoltovali. Tento erotický podklad lidské pospolitosti prohlédl konečně již dávno před Freudem kníže Svatopluk. Proč by býval jinak symbolisoval soudržnost svých synů právě svazkem prutů (zřejmý falický symbol!)? Jak zřejmo, lze tedy alespoň v tomto směru považovat psychoanalysu za přímý ohlas ducha Říše velkomoravské, takže vlastně psychoanalysa není jen umravňujícím učení, apotheosou šosáckých institucí dnešní společnosti, nýbrž i čistě slovanským učením, a proto bude záhodno, aby všichni řádní a uvědomělí Čechoslováci měli ji, jakož i jejího zakladatele Sigmunda Freuda, v lásce a uctě. Že vývoj k tomu směřuje, dosvědčují shovívavé a namnoze přímo uctívačné články o psychoanalysě, zdůrazňující moravský původ jejího původce, články, které byly publikovány v našem tisku u příležitosti osmdesátých narozenin Sigmunda Freuda. Osud psychoanalysy u nás je zpečetěn, stane se moravským svérázem.

Nám ovšem pramálo záleží na tom, zda psychoanalysa bude přičena duchu semitskému nebo arijskému, nebo zda bude chápána jako výplod vídeňského Prateru nebo moravského ovzduší, a máme-li se i my v jubilejním roce Freudově rozepsat o psychoanalysě, nebudeme se zabývatí jejím vznikem, nýbrž jí samou. Díky zmíněným oslavným článkům, pojednávajícím o psychoanalysě, a především letos vyšlém překladu základního díla Freudova *Úvod do psychoanalysy* jsme ovšem zbaveni úkolu informovati čtenáře stroze o podstatě psychoanalysy a můžeme se na těchto několika stránkách věnovat výlučně současné situaci psychoanalysy jakožto vědy, dnešnímu osudu psychoanalysy, o kterémžto osudu, alespoň u nás, nebylo skoro vůbec pojednáno, a když, tak velmi nevýstižně.

Psychoanalysa, ačkoliv toho neobyčejně potřebovala, nedostalo se klidného a vážného vývoje ve vědeckém ovzduší, nýbrž od svého prapočátku byla vhnána do vřavy všedního života. A právě to se stalo psychoanalysě osudné, a zajisté daleko osudnější než všechny útoky a výtky, které se jí dostalo od jejich zavilých nepřátel, neboť popularisována a propagována vzrostla ve hnutí nadšenců, jejichž entuziasmus přesahoval v nepoměrné míře jejich sensibilií a intelektuální potenci.

Popularisování Freudova učení vedlo k tomu, že prostá metoda a základní poznatky Freudovy byly zastíněny bizarními a subjektivními teoriemi a dohady, jimiž Freud nikdy nijak nešetřil. V takové formě získávala pak psychoanalysa rovněž své přívržence a ti pochopitelně namísto, aby samostatně pracovali k rozvoji psychoanalytického vědění, přejímali toliko s naprostou odevzdaností teorie a hypotese svého učitele, a považujíce je zároveň za nezvratně absolutní pravdy, přetvořili psychoanalysu, jež v podstatě je pouhou metodou, opírající se jediné o poznatek, že vše duševní je duševního zrodu, o psychogenesy duše, v uzavřenou hotovou doktrínu – ve freudismus. Nemístná popularisace a propagace psychoanalysy měla tedy ten výsledek, že Freud místo několika originálních spolupracovníků sehnal stáda tupých, ale spolehlivých, věrných a oddaných žáků, kteří přenechali vývoj psychoanalysy, a tím i vývoj psychologie vůbec, na bedrech svého učitele a spokojili se pouhou exploatací mistrova učení. Objevil-li se časem mezi freudisty ducha-plnější člověk, snažící se samostatně pracovat a pokoušející se pochybovat o dogmatech, byl zavržen. Psychoanalysa byla zglajchšaltována a zorganizována ve freudistické hnutí, čímž se ovšem stala mrtvou doktrínou, která stěží, alespoň na poli vědeckém, přežije svého zakladatele a stvořitele.

Freudisté, rekrutující se převážně z řad lékařů, obvykle filosofických a psychologických antitalentů, přejali Freudovy dohady, předpoklady a náznaky v nejuvulgárnějším smyslu a s takovou vírou v jejich absolutní pravdivost a preciznost, že s nimi zacházejí takřka matematicky, jako by s exaktními přírodovědeckými poznatky. Psychoanalytické bádání stalo se ve freudismu bezduchou, mechanickou šablonovitou prací. Freudisté stačí zhruba znalost Freudových spisů, znalost všech Freudem koncipovaných komplexů a psychických mechanismů, neboť jeho úkolem není bádát: analyzovat, nýbrž aplikovat: vykládat. Freudismus tíhne k šablonovitému třídnění duševních jevů a pochodů, jak nás o tom dostatečně přesvědčují spousty bezduchých studií, uveřejňovaných v rozličných oficiálních freudistických revuích, neprávem se nazývajících psychoanalytickými. Dnes již toto šablonovité vykládání různých záchvěvů lidské duše dospělo nejzazších mezí, takže veškerou další činnost nahradil by plně freudistický slovník, v němž by po způsobu snářů našly všechny psychické fenomény svůj stereotypní výklad. Freudistické hnutí, které si vynášelo ustálené výklady a definitivní hantýrku, lze právem přirovnat k tajným sektám izolovaným oproti všem vnějším vlivům a žijícím si ve svém světě, ostatním lidem nepochopitelném a tajuplném. Dnes lze tedy konstatovat, že snahy o popularisaci psychoanalýsy měly paradoxní účinek, že namísto, aby byly s psychoanalýsou obeznámily širší vrstvy, získaly pro psychoanalýsu houf bezduchých nadšenců, kteří svojí naivností odvádějí od psychoanalýsy nejen zájem laiků, nýbrž i zájem poctivých vědců. Psychoanalýsa stala se ve freudismu mělkou neživotnou doktrinou, pavědou podobnou astrologii, chiromantii, atd.

Přestala-li psychoanalýsa ve freudismu být vědou, stala se však živností, neboť jestliže pozbyla přitažlivosti pro vědecké kruhy, nabyla přitažlivosti pro hořených deset tisíc. Freudisté-praktikové se stali, díky erotickému náteru freudismu, pro lepší společnost, která je schopna platit velké honoráře za „psychoanalytické“ ošetření, jakými si duševními gigoly, vyhovujícími slovně neukojeným přáním zklamaných paniček a nedočkavých slečinek. V lékaři-„psychoanalytikovi“ nacházejí dámy z lepší společnosti trpělivého přítele, který za tučný honorář jest ochoten vyslechnout všechny jejich vrtochy a bolesti a jemuž pod záminkou lékařského ošetření mohou otvírat svá mělká srdce, aniž ztrácejí na své důstojnosti. Psychoanalytické ordinace nabyly kouzla věštírny a intimity přísně soukromých fajfokloků. Pro podnikavé freudisty se otevřely zlaté doly. V tomto úpadkovém rozkladném stavu došel freudismus konečně pravého pochopení a ocenění po celém světě. I u nás, díky několika podnikavým německým emigrantům, snaží se tento mroucí freudismus zapustit kořeny. Leč doufejme, že bujaré mládí našich paní se nadále raději přímo vydovádí na slunném Jadranu, než nepřímo, v zmařené formě, v zatuchlých budoárových ordinacích freudistů. Ovšem, je možné, že freudisté-živnostníci podchytí časem i ony vrstvy, které reflektují výlučně na přímé ukájení, a že název psychoanalýsa stane se stejně významným nápisem na veřejích vykřičených domů, jako dnes nápisy kosmetika, masáže atd. V této formě byla konečně psychoanalýsa známa již za starověku, jak zřejmo z epigramu Martialova:

„*Trpím hysterií. . .*“ tak hlásí starému choti
Leda a připojí stesk: že pryč má milovat víc!
Hned však se zajíká pláčem: „Oh ráda oželím zdraví!
Nežli snad takový lék, stokrát raději smrt!“
Manžel radí: „Jen žij: květ mládí načpak si ničít?!“
Nakonec schvaluje rád, k čemu již nestačí sám. . .
Mžikem jsou lékaři zde a lékaři tiše se ztratí:
zvednou ji sukně to vše. . . „Trudné to léčení, že!?“

Je patrné, že v dnešním radiu psychoanalýsy, ve freudismu nejde o vědu, nýbrž skoro již jen o živnost. Proto také přenechme na příště reference o vývoji freudismu na starost

živnostenským úřadům a nikoli kulturním a vědeckým kritikům.

Tragicko-humoristický konec freudismu má ovšem nedo- zřetně těžké následky pro vědu, jelikož freudismem nebyly zdiskreditovány jenom pochybené teorie a výstřelky Freudovy nauky, nýbrž, neprávem, i její základ – psychoanalýsa. Zkomíráním psychoanalýsy ve freudismu jsou posilovány snahy primitivních materialistů, hledajících anatomické a fy- siologické kořeny duše. Čím později bude freudismus defi- nitivně vyhlazen s povrchu zemského, tím déle bude psychologie ve spárech přírodovědy zaháněna do slepých uliček. Proto je nutno obnovit svobodné psychoanalytické bádání a vysvobodit psychoanalýsu od freudismu, ve kterém ustrnul její vývoj.

Freud nám ukázal cestu: objevil, že všechny duševní jevy jsou zrodu psychického, že je nutno hledat duševní a nikoli fyzické faktory k vysvětlení psychologických a psychi- atrických problémů, že je nutno člověka analyzovat a nikoliv pitvat. Za druhé pak sám psychoanalytickou cestou objevil důležitost pohlavního pudu pro duševní dění a otevřel nám tak nové světy expansivního a polymorfního libida. To jsou pilíře, na nichž je nutno budovat znovu psychoanalýsu, vymaněnou z područí zglajchšaltovaného freudismu. Přes fiasko freudismu dal tedy Freud dostatečný základ k novodobé, naprosto originální psychologii, základ, který sotva kdy bude náležitě doceněn. Proto: Ať žije Freud, ať žije psychoanalýsa, avšak pryč s freudismem! Toho by si měli být především vědomi naši psychologové, neboť jsou-li dnes nuceni vážit si Freuda, snaží se ho ocenit, nepostihnouše ducha jeho učení, začasté místo jako tvůrce psychoanalýsy, jako tvůrce freudismu.

Bohuslav Brouk: *Bilance psychoanalýsy k 31. prosinci 1936*. Obálka a typografická úprava Jindřicha Štyrského. Vy- tiskla knihtiskárna Graf a Stricker, Praha-Žižkov. Jako sou- kromý tisk k Novému roku 1937 vydal autor.

Bohuslav Brouk (1912, Praha – 1978, Londres), psychoanalytik, člen Surrealistické skupiny v ČSR od roku 1934. Jeho aktivní skepti- cismus se manifestoval především v dílech před druhou světovou válkou, kdy publikoval m.j. teoretické studie *Patologie životní zdatnosti, O smrti, lásce a žárlivosti, Psychoanalýsa a řadu soukro- mých novoročních tisků*, z nichž pochází i *Bilance psychoanalýsy k 31. prosinci 1936*. Po válce v roce 1948 emigruje nejprve do Paří- že, pak do Austrálie a nakonec do Anglie.

POD ROZBOŘENÝM NEBEM (Hommage à Karel Teige)

JOSEF JANDA

Představení *Pod rozbořeným nebem*, jehož premiéra v provedení Studia UBU, za spoluúčasti divadelní a filmové sekce Společnosti Karla Teiga proběhla 31. 1. 1991 v divadle U Jindřichské věže, si klade za cíl přiblížit po mnoha letech širší veřejnosti osud jedné z nejuvulgárnějších postav české a evropské meziválečné avantgardy. Autoři se v něm soustře- dili především na závěrečné desetiletí Teigova života.

Zdramatizované textové pásmo je složeno z poetických (automatických) textů, teoretických statí a ukázek z korespondence, které Teige napsal většinou v letech 1941–1951. Portrét doplňuje několik denníkových záznamů Vratislava Effenbergera z přelomu 40. a 50. let. Ukázky z tvorby jsou proloženy úryvky z denunciačního článku Mojžíra Grygara *Teigovština-trockistická agentura v naší kultuře* (Tvorba 1951), které metodou kontrapaktu dodávají celku neza- měnitelný charakter dokumentu své doby. Celek výrazně